

Стрельбіцька О.О.

*кандидат філологічних наук, викладач,
Луцький педагогічний коледж*

СУЧАСНІ ПРИЙОМИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Оволодіння молодшими школярами фразеологічним багатством рідної мови є необхідною передумовою пізнання світу, формування духовної національної культури в молодшого покоління. Збагачення фразеологічного запасу та удосконалення вмінь активно використовувати його – важливе завдання розвитку мовлення учнів. Таким чином, вивчення фразеології української мови у початковій школі – невід’ємна частина роботи над мовленнєвим розвитком школярів, над формуванням та удосконаленням їх пізнавального інтересу.

Окремі аспекти збагачення мовлення учнів українською фразеологією здавна цікавили вчених. Зокрема проблема вивчення стійких сполучень на уроках в початковій школі поставала в колі зацікавлень відомих українських мовознавців та педагогів: О.О. Потебні, Ф.І. Буслаєва, І.І. Срезневського, К.Д. Ушинського, В.О. Богородицького, О.О. Шахматова, П.Ф. Фортунатова, С.Х. Чавдарова, В.І. Масальського, С.М. Дмитровського, І.С. Олійника, О.М. Біляєва, В.Д. Ужченка, Л.І. Скрипника, Г.М. Удовиченка, О.О. Бистрової, М.Т. Баранова, М.І. Пентилюк, В.Я. Мельничайка, М.Г. Стельмаховича та ін.

Однак розвиток пізнавального інтересу шляхом використання інноваційних методів навчання задля збагачення словникового запасу учнів фразеологізмами, формування в них комунікативно необхідних фразеологічних умінь та навичок не були до цього часу предметом спеціальних досліджень і докладно не розглядались у методичній літературі.

Мета нашої статті – проаналізувати найефективніші інноваційні методи вивчення фразеології на уроках української мови в початковій школі.

У початкових класах відбувається практичне ознайомлення учнів із фразеологічними одиницями (без вживання терміна); це свого роду пропедевтичний етап у вивченні фразеології. На цьому етапі діти

дізнаються, що є слова, які можуть виразніше і яскравіше позначати ті, чи інші поняття; учні вчаться обирати влучні слова для вираження своїх думок, уникати вживання одноманітних слів у зв'язному висловлюванні [3].

Результативність роботи з фразеологізмами повинен залежати від раціонального використання активних форм організації навчальної діяльності учнів, ефективних методів навчання мови за способом взаємодії вчителя та учнів, прийомів роботи з фразеологічним матеріалом з урахуванням дій, обов'язкових для формування мовленнєвих здібностей. Щоб урізноманітнити подання і опрацювання фразеологічного матеріалу, на уроках варто використовувати по максимуму інтерактивні методи навчання, які сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу на сучасному етапі навчання в школі [1].

Цікавим і захоплюючим видом роботи з фразеологізмами у початковій школі, на нашу думку, є використання таких інноваційних підходів:

- *«Асоціативний куц»*. На дошці малюють прямокутник, у центрі якого записують певний фразеологізм. Учні пропонують назвати синоніми та асоціативні слова, пов'язані з цим фразеологізмом. Після того, як усі асоціації будуть зазначені, учні обирають три найхарактерніші із них, з якими відбувається подальша робота. Ця вправа розвиває логічне мислення, творчі здібності учнів.

- *Творче конструювання (робота в парах)*. Варто доручати учням скласти запитання для самостійної роботи або взаємоперевірки знань самими учнями при закріпленні вивчення фразеологізмів. Таку роботу варто оголошувати заздалегідь, щоб учні могли підготувати запитання. Адже тільки ті знання, до яких учень прийшов самостійно через власний досвід, думку і діяльність, стають дійсно міцним його надбанням.

Продуктивним, на нашу думку, буде використання творчих вправ: *назвіть фразеологізми, до яких би входили числівники один, два, три, п'ять, сім, введіть їх у речення. Або: запишіть якомога більше фразеологізмів зі словами язык, зуб, палець. Подібні завдання можна побудувати як гру «Хто більше!», «Хто швидше!» [1].*

Ефективними у роботі, спрямованій на збагачення словника, є рольові, мовно-лінгвістичні, імітаційно-моделюючі ігри; вікторини; творчі роботи, інтегровані уроки, випереджувальні завдання.

Використовуючи прийоми та методи такого типу, учні навчаються правильно використовувати, пояснювати, застосовувати фразеологізми в тих чи інших ситуаціях на основі певних нестандартних прийомів мислення.

Досить доречним на уроках української мови є застосування такого методу, як «*Мозковий штурм*». Це метод організації спільної групової та творчої роботи в класі з метою підвищити розумову активність учасників і знайти плідні ідеї, конструктивні рішення, розв'язання складних проблем або нестандартних ситуацій. Його доцільно застосовувати на самому початку розв'язання проблеми.

Під час вивчення і засвоєння учнями української фразеології на основі такого методу можна з'ясувати з учнями значення того чи іншого фразеологізму, коли учні в швидкому темпі відтворюють уже відоме або ще не відоме їм значення. Також доречно було б давати учням фразеологізми. А вони не знаючи його значення змогли за допомогою своїх ідей самостійно віднайти і вирішити значення того чи іншого фразеологізму [1].

Не менш цікавим і важливим для учнів на сучасному етапі навчання в школі є *метод проєктів*, який реалізує диференційований, індивідуально-творчий та активно-дієвий підходи у навчанні. Проєкт може мати дослідницький, пошуковий, творчий (креативний), прогностичний та ігровий характер. Основу проєктного методу складає орієнтація на інтереси і побажання учасників. Автором проєкту як спеціального навчального завдання може бути як вчитель, так і учень (якщо він висловлює свою пропозицію). Оскільки проєкт планується та реалізується учнем самостійно або групою учнів, метод цей забезпечує сприятливі умови для активізації їхньої відповідальності, формування партнерських стосунків між виконавцями проєкту та вчителем. Темі проєктів для учнів початкової школи можуть бути такі: «*Фразеологія української мови*»; «*Найбільш вживані фразеологізми*»; «*Фразеологізми у моєму житті*»; «*Найбільш вживані фразеологізми у моїй сім'ї*».

Виконуючи такий проєкт учні не тільки використовують вивчені на уроках фразеологізми, а й зможуть самостійно ознайомитися з деякими відомими фразеологізмами. Важливо зауважити, що такі проєкти учні виконують не самостійно. В початковій школі такі проєкти варто практикувати в парах, в малих групах, а іноді навіть з участю вчителя, оскільки завдання вчителя – навчити учнів виконувати такі проєкти, щоб в подальшому вміти них робити [4].

Навчальні проекти можуть мати вигляд як у формі плаката, так і у формі лепбука, різноманітних схем, таблиць, які дозволять відтворити учням набуті знання по фразеології.

Зауважимо, що усі вправи та прийоми вивчення фразеології повинні бути спрямовані на усвідомлення основних правил культури спілкування, активізувати і збагачувати фразеологічний запас учнів, виховувати увагу до стійких сполучень слів, їх значень, розвивати логічне і художнє мислення, формувати мовленнєві вміння й навички молодших школярів. Зміст вправ повинен мати виховний характер і залежати від специфіки виучуваних правил з культури спілкування.

Таким чином, інноваційні підходи у поєднанні з традиційними прийомами і методами навчання утворюють ідеальну основу для вивчення фразеологічного матеріалу в початковій школі. Різноманітність методів інноваційного навчання дозволяє вчителю доцільно підібрати методи саме для конкретної теми, конкретного уроку, а також відповідно до рівня знань учнів класу.

Список використаних джерел:

1. Аблязізова С. Ж. Методика вивчення фразеологічних одиниць у початкових класах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fpo.udpu.org.ua/wp-content/uploads/2014/03/Стаття-Аблязізова.pdf>
2. Буряк П. А. Робота над фразеологізмами / П. А. Буряк // Початкова школа. – 2000. – № 4. – С. 11-14.
3. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови у початковій школі : навч.-метод. посібник для студ. вищих навч. закладів / М. С. Вашуленко. – К.: Літера ЛТД, 2012. – 364 с.
4. Росенко Л. М. Вивчення фразеологізмів у початкових класах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esnuir.eunu.edu.ua/bitstream/123456789/7426/1/38.pdf>